

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

M. Tullii Ciceronis in Crispum Sallustum responsio

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

nos appellabas, eorum nunc potentia faves? qui tibi ante optimates videbantur, eosdem nunc dementis, ac furiosos vocas? Vatini causam agis? de Sextio male existimas? Bibulum petulantissimis verbis laedis? laudas Cas-

rem? quem maxime odisti, ei maxime obsequeris? aliud stans, aliud sedens, de rep. sentis? his maledicis, illos obdisti, levissime transfuga, neque in hac, neque illa parte fidem habes.

M. TVLLII CICERONIS,
UT
FALSO INSCRIBITVR,
IN
CRISPVM SALLVSTIVM
RESPONSO.

ADEMVM magna voluptas est, C. Sallusti, æqualem, ac parem verbis vitam agere: neque quidquam tam obscuro dicere, cui non ab initio pueritiae omni genere facinoris ætas tua respondeat: ut omnis oratio moribus consonet. neque enim qui ita vivit, ut tu, aliter, ac tu, loqui potest: neque qui tam illoro sermone utitur, vita honestior est. Quò me vertam, P. C.? unde initium sumam? majus enim mihi dicendi onus imponitur, quò notior est uterque nostrum: quòd aut si de mea vita, atque actibus huic conviciatori respondero, invidiam gloria consequatur: aut, si hujus facta, mores, omnem ætatem nudavero, in idem vitium incidam procacitatis, quòd huic obijcio. Id vos, si forte offendimini, iustus huic, quam mihi, succensere debetis, qui initium introduxit. Ego dabo operam, ut & pro me minimo cum fastidio respondeam, & in hunc minime mentitus esse videar. Scio me, P. C. in respondendo non habere magnam expectationem, quòd nullam vos sciatis novum crimen in Sallustum addituros: sed omnia vetera recognituros, quæ & meæ, & vestræ jam, & ipsius aures callent, verum eo magis odisse debetis hominem, qui ne incipiens quidem peccare, minimis rebus posuit rudimentum: sed ita ingressus est, ut neque ab alio vinci possit, neque ipse se omnino reliqua ætate præterire. Itaque nihil aliud studet, nisi, ut lutulentus sus, cum quovis volutari, longè vero fallitur opinione. Non enim procacitate linguæ vitæ sordes eluuntur: sed est quædam calumnia, quam unusquisque nostrum testante animo suo fert, de eo, qui falsum crimen bonis objectat, quòd si vita istius memoriam vicerit: illam, P. C. non ex oratione, sed suis ex moribus spectare debetis. Jam dabo operam, quam maxime potero, ut breve id faciam. Neque hæc altercatio nota vobis inutilis erit, patres conscripti. **PRIMUM** quæ enim respublica privatis crescit inimicitias? ubi nemo civis, qualis sit vir, potest latere. Primum igitur, quoniam omnium majores C. Sallustius ad unum exemplum & regulam quærit, velim mihi respondeat, numquid hi, quos protulit, Scipiones, & Metellos, vel Fabios, ante fuerint aut opinionis, aut gloria, quam eos res gesta suæ, & vita innocentissime acta commendavit, quòd si hoc fuit illis initium nominis & dignitatis? cur non æquè de nobis existimetur, cujus & res gesta illustres, & vita integerrime

acta? quasi vero tu sis ab illis viris, Sallusti, ortus, quòd si esses nonnullos jam tuæ turpitudinis pigeret. Ego meis majoribus virtute mea præluxi, ut, si prius noti non fuerint, à me accipiant initium memorie suæ: tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras: ut, etiam si fuerint egregii cives, certè venerint in oblivionem. Quare nolli mihi antiquos viros obijciare. Satius est enim me meis rebus gestis florere, quam majorum opinione niti: & ita vivere, ut ego sim posteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum. Neque me cum iis conferri decet, P. C. quæ jam decesserunt, omnique odio carent, & invidia: sed cum eis, qui mecum una in rep. versati sunt. Sed si fuerim aut in honoribus petendis nimis ambitiosus, (non hæc dico popularem ambitionem, cujus me principem confiteor, sed illam perniciosam contra leges, cujus primos ordines Sallustius duxit) aut in gerendis magistratibus, aut in vindicandis maleficiis tam severus, aut in tuenda rep. tam vigilans, quam tu *proscriptionem* vocas: credo quòd non omnes tui similes incolumes in hac urbe vixissent: an quanto meliore loco resp. staret, si tu par, ac similis scelerum civium, unà cum illis adnumeratus eslet? An ego tunc falso scripsi, *Cedant arma togæ*, qui togatus armatus, & pace bellum oppressi? An illud mentitus sum, *Fortunata nata me consule Romam*, qui tantum interitum bellum, ad domesticum urbis incendium exstinxi? Neque te tuæ piger, homo levissime, cum ea culpas, quæ in historiis gloria mihi ducis? An turpius est, P. C. scribentem mentiri, quam illum palam hoc ordine dicentem? Nam quòd ætatem increpulist: tantum me abesse puto ab impudicitia, quantum tu abes à pudicitia. Sed quid ego de te plura querar? Quid enim mentiri turpe duces, qui mihi ausus sis eloquentiam, ut vitium, obijcere? cujus semper nocens, eguisti patrocinio. An ullum existimas posse fieri civem egregium, qui non his artibus, & disciplinis sit cruditus? an ulla alia putas esse rudimenta, & incunabula virtutum, quibus animi ad gloria cupiditatem aluntur? Sed minime miram est, P. C. si homo qui desiderat, ac luxurix plenus sit, hæc, ut nova, atque inusitata, miratur. Nam quòd ista inusitata rabie petulantè in uxorem, & in filiam meam invasisti, quæ facilius se mulieres à viris abstinerunt, quam tu vir à viris: satis doctè, ac peritè fecisti. Non enim me sperasti mutuum tibi gratiam relaturum, ut vicissim tuos compellerem. Unus enim satis es materia habens: neque quidquam

VV 4

quidquam

4. Nisi ut luxulentus sus cum quærit salubritate. Vocula sus non comparat in Gemblac. F. M. V. Pal. seu. unde factum in Lipsius libro III. Varior. cap. 15. emendandum duxerit, in alioque cum quærit re-

stari, qui consulatur.

2. sed si fuerim cum in historiis, &c. Gulielmius conjicit, Ego factum.

quidquam domi tuae turpius est, quam tu. Multum vero te opinio fallit, qui mihi parare putas invidiam ex mea re familiari, quae mihi multo minor est, quam habere dignus sim. atque utinam ne tanta quidem esset, quanta est: ut potius amici mei viverent, quam ego testamentis eorum locupletior essem. Ego fugas, Crispe Sallusti? furiosi tribuni plebis cessi. utilius duxi, quamvis fortunam unum experiri, quam universo populo Rom. civis esse dissensionis causa. qui posteaquam ille suum annum in rep. perbaccatus est, omniaque, quae commoverat, pace, & otio rederunt: hoc ordine revocante, atque ipsa rep. manu retrahente me, reverti. Qui mihi dies, sic cum omni reliqua vita conferatur, animo quidem meo superet: cum universi vos, populisque Rom. frequens adventu meo gratulatus est. tanti me fugacem, mercenarium patronum, hi aestimaverunt. Neque hercule mirum est, si ego semper iustas omnium amicitias existimavi. Non enim uni privatim ancillatus sum, neque me addixi: sed, quantum quisque rei publicae studuit, mihi tantum fuit aut amicus, aut inimicus. Ego nihil plus volui valere, quam pacem. Multi privatorum audacias metuerunt: ego nihil *timeo*, nisi leges. Multi arma sua timeri voluerunt: ego numquam volui quidquam posse, nisi pro vobis. Multi ex vobis potentia freti, in vos suis viris, abusi sunt. Itaque non est mirum, si nullius amicitia usus sum, qui non perpetuo rei publicae amicus fuit. Neque enim me poenitet, si aut petenti Vatinio reo patrocinium pollicitus sum, aut Sestii insolentiam repres- si, aut Bibuli patientiam culpavi, aut virtutibus Caesaris favori. *1* haec laudes egregii civis, & unicae sunt. Quae si tu mihi, ut vitia, obijcis, temeritas tua reprehendetur, non mea vitia culpabuntur. Plura dicerem, si apud alios mihi esset dicendum. P. C. non apud vos, quos ego habui omnium meorum actionum monitores. Sed ubi rerum testimonia ad- sunt, quid opus est verbis? Nunc, ut ad te revertar, Sallusti, patremque tuum praeferam: qui si numquam in vita sua peccavit, tamen majorem injuriam rei publicae facere non potuit, quam quod te talem filium genuit: neque tu si qua in pueritia peccasti, exsequar, *ne parentem tuum accusare videar*, qui eo tempore lummam tui potestatem habuit: sed qualem adolescentiam egeris, hac enim demonstrata, facile intelligitur, quam petulantia pueritia, tam impudicus, & procax adoleveris. Posteaquam immensa gula impudicissimi corporis questus sufficere non potuit, & gratia tua jam ad ea patianda, quae alteri facere collibuisse, exoleverat, cupiditatibus infinitis efferebaris: ut, quae ipse corpori tuo turpia non duxisses, in aliis experieris. Ita non est facile exputare, P. C. utrum in honestioribus corporis partibus rem quaesierit, an amiserit. Domum paternam viro patre turpius sine venalem habuit, vendidit. Et cuiquam dubium potest esse, quin mori coegerit eum, quo hic nondum mortuo, pro herede gesserit omnia? Neque pudet eum à me quaerere, quis in P. Crassi domo habitet, cum ipse responde- re non queat, quis in ipsius habitet paterna domo. At Hercule lapsus aetatis tirocinio, postea se correxit. Non ita est, sed abiit in sodalitium sacrilegi Nigidiani: bis ad iudicium subsellia attractus, extrema fortuna stetit: & ita discessit, ut non hic innocens esse, sed iudices pejerasse existimarentur. Primum honorem in quaestura adeptus, 2 secutus est hunc locum, & hunc ordinem despectus, cuius adire sibi quoque, sordidissimo homini, paruisse. Itaque timens, me facinorae suae clam vos essent, cum 3 omnibus matrum familiarum viris opprobrio esset, confessus est, vobis audientibus, adulterium, neque erubuit ora vestra. Vixeris

ut libet, Sallusti: egeris quae volueris, satis sit, unum te tuorum scelerum conscium esse. noli nobis languorem, & soporem nimium exprobrare. Sumus diligentes in tuenda pudicitia uxorum nostrarum, sed ita expectati non sumus, ut à te cavere possimus. Audacia tua vincit studia nostra. Et quod hunc movere possit, P. C. factum, aut dictum turpe, quem non puduit palam, vobis audientibus, adulterium *confiteri*? Quod si tibi nihil per me respondere voluissim, sed illud censorium elogium Appii Claudii, & L. Platonis, integerrimorum virorum, quo usus est quisque eorum, pro lege palam universis recitarem: nonne tibi videret aeternas inurere maculas, quas reliqua vita tua eluere non possit? Neque post illum delectum senatus unquam te vidimus: nisi forte in ea te castra coniecisti, quo omnis sentina reip. confluerat. At idem Sallustius, qui in pace ne senator quidem manserat: posteaquam resp. armis oppressa est, & idem virores, qui exules rediit: in senatum post quaesturam est reductus. quem honorem ita gessit, ut nihil in eo non venale habuerit, cuius aliquis emtor fuerit. Ita igitur egit, ut nihil non aequum, ac verum duxerit, quod ipsi facere collibuisse: neque aliter vexavit, ac debuit, si quis praedae loco magistratum accepisset. Peracta quaestura, posteaquam magna pignora eis dederat, cum quibus similitudine vitae se conjunxerat, unus jam ex illo grege videbatur. Ejus enim partis erat exemplar Sallustius, quo, tanquam in imam voragine in coetus omnium virtutum excesserat, quidquid impudicorum, cyllonum, parricidarum, sacrilegorum, debitorum fuit in urbe, municipiis, coloniis, Italia tota, sicut in fretis subfederant, 4 nominis perditum, ac notissimum, nulla in parte castris apti, nisi licentia virtutum, & cupiditate rerum novarum. At posteaquam praetor est factus, modestè se gessit, & abstinent. Nonne ita provinciam vastavit, ut nihil neque passi sint, neque expectarint gravius in bello socii nostri, quam experti sunt in pace, hoc Africae interiore obtinente? unde tantum hic exhaustum, quantum potuit aut fide nominum trajici, aut in naveis contrudi. tantum, inquam, P. C. exhaustum, quantum voluit. Ne causam diceret, sterferio duodecies cum Caesare pacifecit. Quod si quidpiam eorum falsum est, his palam refelle, unde tu, qui modo 5 ne paternam quidem domum redimere potueris, repente tanquam somnio beatus, hortos pretiosissimos, villam Tiburti, C. Caesaris reliquas possessiones paraveris. Neque piguit quae res, ego P. Crassi domum emissem, cum tu veteris villae dominus sis, cuius paulo ante fuerat Caesar. modo, inquam, patrimonio non comeso, sed devorato, quibus rationibus repente factus es tam affluens, & tam beatus? nam quis te faceret heredem, quem ne amicum quidem suum satis honestum quisquam sibi ducit, nisi similis ac par tui? At hercule egregia facta majorum tuorum te extollunt, quorum sive tu similis es, sive illi tui, nihil ad omnium scelus, ac nequitiam addi potest. Verum, ut opinor, honores tui te faciunt insolentem. Tu, C. Sallusti, tantidem putas esse, bis senatorem & bis quaestorem fieri, quanti bis consularem, & bis triumphantem? *CAE- RAE DEBET* omni vitio, qui in alterum paratus est dicere. Is demum maledicti, qui non potest verum ab altero audire. Sed tu omnium mensarum assecla, omnium cubiculorum in prima aetate pellex, & idem postea adulter, omnis ordinis turpitudine es, & civilis belli memoria. Quid enim gravius pati potuimus, quam quod te incolumem in hoc ordine videmus? Desine bonos petulantissima consecrati lingua: desine morbo procacitatis isto uti: desine unumque

1. Haec laudes egregii civis, & unicae sunt. Idem malebat unius.
2. Sicutus est hunc locum & hunc ordinem despectus. Ita Fab. Maur. Vult. Pal. sec. vulgatis abert. illud tenetur est. Victorii edicio melius adhuc, aditum hunc locum & ordinem deservit despectus.
3. Omnia matrum familiarum viris opprobrio, &c. J. Est à supradic-

4. Nominis perditum ac notissimum. Gulic. reponendum duxerat, domus perdit. Pal. sec. praeterea habet, misissimum.
5. Ne paternam quidem domum redimere. Pal. sec. M. V. F. resinita, unde formabat Gulicimus, resinita.

quemque moribus tuis æstimare. his moribus animum tibi facere non potes; videris velle inimicum habere. Finem dicendi, P. C. faciam. sæpe enim GRAVIVS vidi offendere amicos auditorum, eos, qui aliena flagitia aper-

tè dixerunt, quàm eos, qui commiserunt. Mihi quidem ratio habenda est, non quid Sallustius merito debeat audire, sed ut ea dicam, si qua ego honestè esse possunt.

AD POPULUM ET EQUITES ROMANOS.

ANTEQUAM IRET IN EXSILIUM.

Hæc oratio est inelegans, inconcinna, insulsa, atque inepta, denique vix Latina. Itaque qui eam Ciceroni adscribunt, eadem opera regi alicui opulento vestem aliquam crasso filotriam, ac laceram circum dent.

I quando inimicorum impetum propulsare, ac propellere cupistis, defendite nunc universi unum, qui, ne omnes concideretis, ardoreque flammæ conflagraretis, mei capitis periculo non dubitavi providere. Nam, quem virtutis gloria cum summa laude ad cælum extulit,

eandem inimicorum invidia indignissimè oppressum deprimat ad supplicium. Si libertatem conceptam dulcedinem animo inclusam continetis, nolite eo velle carere, qui carissimam vestram procreationem sibi esse duxit. EST enim liberale officium, ferere beneficium, ut metere possis fructum. Fidei conducit, in loco, debitum retribuere, illic enim animi voluntas propensa comprobatur, hic memoria collaudatur. Itaque, si omnibus GRAVIA servitutis jugum esse debet in libertate educatis: sit is vestris animis acceptissimus, qui à vestro corpore jugum acerbissimum repulit servitutis. Et, si majores vestri eos imperatores, qui militum virtute hostium fregerunt furorem, jucundissimo fructu libertatis reconciliato, non solum statuis dignos putarunt, sed etiam æterna triumphali laude decorarunt: tum vos eum contemem, qui non militum præsentis fortitudine, sed sua eximia animi virtute hostilem civium mentem senatus auctoritate vindicavit, existimate vobis retinendum in civitate esse. Si, quæ beneficia singulis civibus, privatimque dantur, ea non solent iis esse fructuosâ, à quibus sunt profecta: jure & merito possum ego vos ad defensionem meæ salutis adhortari, quos conservavi universos. Nam neque majus est defendere unum, quàm populum: neque verius à singulis, quàm ab omnibus repetere officii præmium, & fructum: propterea quòd in unius periculo sæpe contentio parva est, ut levis sit labor defensori sustinendus: in reip. insidiis, quo firmius est quòd oppugnat, eo paratiores sunt inimici, ut iis sine magna sollicitudine, industria, virtute non queat resisti. Et singulorum opes sæpe sunt tenues, & infirmæ ad gratiam referendam, ut opitulari benemerentibus non queant, si maxime cupiant: universorum auxilium eò plurimum prodest, quòd firmioribus opibus est nexum. Jure igitur, quoniam & major impensa in patriam officii est, quàm in privata sit defensione, & plus à vobis præsidii, quàm à ceteris opis ad salutem po-

test afferri: vos obtestor, quos mihi & debere, & posse intelligo opitulari. Non convenit enim, cum ego ad promittendum officium tam fuerim expeditus, vos ad referendam gratiam esse tardiores: ne, cujus amplitudinem, ac gloriam laude, atque honoribus amplificare debeat, ejus incolumitatem, & salutem, deferendam existimetis. Etenim errat si quis arbitratur, M. Tullium idcirco in capitis periculum vocari, quòd deliquerit aliquid, quòd patriam læserit, quòd improbè vixerit. non citatur reus audacia: virtutis reus citatur. non accusatur quòd tempus, vi oppugnavit, sed quòd homo novus perniciosum nobilitatem reflexerit furorem. Non obest mihi turpis, & nocens, sed honestissimè laudatissimeque, acta vita. non odio bonorum sed invidia premor malorum. Intelligunt homines, tot, & tam præclaris testimoniis, monumentisque virtutis comparatis, M. Tullio, dum sit incolumis, fore, voluptati. idcirco vitam eripere cupiunt, ut cum spiritu sensum quoque admittant jucunditatis. Nonne igitur indignum est, eos præmiis meis invidere, qui virtute certate noluerunt? eos in contentionem honoris venire, qui officiis se superari æquissimo animo tulerunt? si dulcis est gloria, consequere virtutem: noli abjicere labores, petere honorem: honorem dico? immò verò famam, fortunas, familiam, liberos, caput, corpus, ipsum denique sanguinem, & animam. Cedo in vitis de rep. cedo oppressus de fortuna, de dignitate: discedo à rep. virtus audacia malorum. Liceat manere, si non illum M. Tullium, custodem urbis, defensorem omnium, patrem patriæ: ac certè reliquos Tullios: liceat in conspectu civium, in hac urbe, quam ex parricidarum faucibus eripuit, remanere, tecta omnium, sana decorum, universam videre periculo liberatam suo civitatem: liceat ex hac flamma evolare, præsertim qui illud impium incendium perditorum hominum lacrymis potius meis, quàm sanguine vestro restingui malui. Neque enim peto, ut mihi detis vitam: sed datam repeto, ut reddatis. Si meministis quòd dedi, vos non debetis oblivisci, sed retribuere quòd debetis. Vos, vos obtestor, dii immortales, quibus meæ menti lumina prætulistis, cum consensum extincti conjurationis, arcemque urbis ab incendio, ac flamma liberavi, liberosque vestros è gremio, & complexu matrum ad eandem, & cruorem non sum passus abstrahi. Num igitur